

Henryk Bogacki

"Der Glaube vor dem Anspruch der Wissenschaft(...)", Hermann Josef Pottmeyer, Freiburg-Basel-Wien 1968 : [recenzja]

Collectanea Theologica 39/3, 185-186

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

niem „woluntarystycznej” koncepcji wiary u Szkota „intelektualistycznym” jej pojmowaniu przez św. Tomasza z Akwinu. Brakowało dotąd historycznego studium uwzględniającego rozwój poglądów Szkota na akt wiary, unikającego jednak łatwego „porządkowania” wypowiedzi Dunska w myśl schematów dominujących do niedawna w analizowaniu tego zagadnienia.

Obecnie Ludwig Walter kwestię tę omawia obszernie i szczegółowo. Analizuje poszczególne etapy kształtowania się poglądów Szkota, wykazuje ich rozwój i związek z innymi punktami nauki Doktora Subtelnego. Dzięki temu udaje się Walterowi skorygować wiele opinii zwyczajowo powracających w literaturze na temat teologii aktu wiary Dunska Szkota.

Historia teologii coraz silniej zwraca uwagę na to, że problematyka teologiczna Lutra i jego poglądy nie stanowią abosolutnej nowości, lecz pozostają pod wpływem scholastyki, zwłaszcza jej form schyłkowych. Poznanie pozycji Dunska Szkota w kwestii analizy aktu wiary umożliwia głębsze wnikięcie w ducha teologii XIV i XV wieku.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

HERMANN-JOSEF POTTMEYER, *Der Glaube vor dem Anspruch der Wissenschaft. Die Konstitution über den katholischen Glauben „Dei Filius” des Ersten Vatikanischen Konzils und die unveröffentlichten theologischen Voten der vorbereitenden Kommission*, Freiburg-Basel-Wien 1968, Herder, s. 518 + 106*.

I Sobór Watykański nie cieszy się obecnie popularnością, gdyż sprawia wrażenie ciemnego tła, na którym jaśniej występują rozmiary współczesne odnowy teologicznej. Obiegowe spojrzenie na sobór opiera się jednak nie tyle na rzeczywistej znajomości jego przebiegu i wyników, ile na jednostronnym wykorzystywaniu jego uchwał przez teologię ostatniego stulecia. Jesteśmy skłonni obecnie przypisywać temu soborowi to, co często bywało tylko wypaczeniem jego właściwego sensu i znaczenia. Rzeczowe badanie przed ostatniego soboru było do niedawna utrudnione fragmentaryczną znajomością zasobów archiwów watykańskich. Dopiero w ostatnich latach ukazują się studia dokonujące głębszej analizy Vaticanum I, lecz dotyczą tylko konstytucji dogmatycznej o Kościele *Pastor aeternus*. Wyczerpującego opracowania konstytucji dogmatycznej o wierze katolickiej *Dei Filius* dostarcza wreszcie książka Pottmeyer'a jako pierwszy od roku 1895 komentarz do tej konstytucji¹.

W przeciwieństwie do podobnego studium na temat konstytucji *Pastor aeternus*² autor nie przedstawia kolejnych etapów powstawania konstytucji *Dei Filius*, lecz nakreśliwszy tło historyczne soboru i jego założenia, kolejnym rozdziałem po rozdziale analizuje całą konstytucję. Szczególne znaczenie dla pracy posiadają dotąd nieopublikowane *vota* konsultorów Komisji Teologicznodogmatycznej J. B. Franzelina SJ i J. Pecci'ego. Można by wzięcznym autorowi, że w załączniku liczącym ponad sto stron udostępni te *vota* czytelnikowi.

Trzy wstępne rozdziały książki tworzą tło historyczne i teologiczne I Soboru

¹ Por. Th. Grandérath, *Constitutiones dogmaticae sacrosancti oecumenici Concilii Vaticani ex ipsis eius actis illustratae atque explicatae*, Freiburg 1892; J. A. Vacant, *Études théologiques sur les Constitutions du Concile du Vatican d'après les Actes du Concile*, Paris-Lyon 1895.

² Por. U. Betti, *La costituzione dogmatica „Pastor aeternus” del Concilio Vaticano I*, Roma 1961.

boru Watykańskiego (s. 17—120), a cztery zasadnicze analizują tekst czterech rozdziałów konstytucji *Dei Filius* (s. 121—459). Aby dokładnie określić treść zawartej w nich nauki, autor na podstawie źródeł historycznych ustala błędy doktrynalne, przeciw którym zwracali się ojcowie soboru. Stąd przy każdym paragrafie, na jakie dzielią się rozdziały konstytucji, Pottmeyer przedstawia najpierw treść potępianej nauki, następnie odtwarza przebieg dyskusji soborowej, wreszcie rozwija na ten temat komentarz wypowiedzi soboru. Dzięki takiemu układowi książka staje się niezwykle przydatna i przystępna w korzystaniu. Zgodnie z założeniem wyrażonym w tytule, Pottmeyer pominał paragrafy konstytucji o „źródłach” Objawienia, interpretacji Pisma św. oraz urządzenie nauczycielskim Kościoła. Wprawdzie dzieło zyskało przez to na zwartości tematycznej i objętości (w przeciwnym razie należałoby uwzględnić także *votum* konsultora Th. M. Martinelli), lecz czytelnik odczuwa takie ograniczenie jako brak, gdyż nie może uznać dzieła za komentarz do całej konstytucji *Dei Filius*.

Autor nie polemizuje z poglądami wcześniejszych komentarzy do konstytucji czy też podręczników teologicznych. Zapoznając się z książką Pottmeyera czytelnik sam dostrzeże braki czy nawet wypaczenia właściwego sensu konstytucji przez dotychczasową teologię. Zarazem jednak to studium historyczne zwraca uwagę na aktualność ówczesnej problematyki podejmowanej dziś na nowo, szczególnie w kwestii wzajemnego stosunku rozumu i wiary.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

GEORG MUSCHALEK, *Glaubensgewissheit in Freiheit*, Freiburg-Basel-Wien 1968, Herder, s. 104, *Quaestiones disputatae* t. 40.

Problem, jak należy rozumieć akt wiary, nabrał dziś szczególnej aktualności. Wiara z natury swej dostarcza pewności. Tymczasem znacznie skomplikowało się współczesne pojmowanie pewności, a kryzys pogłębiły aktualne dyskusje nad katolickim rozumieniem treści wiary, co wytworzyło poczucie niepewności i zagrożenia. Georg Muschalek SJ pragnie wykazać, ak dziś trzeba pojmować pewność gwarantowaną przez wiarę.

Przyjmując wyniki badań innych, autor podaje w zarysie historię teologicznych rozwiązań problemu pewności wiary. Św. Paweł wymaga wiary jako postawy wobec Boga, która oczywiście afirmuje posłannictwo Chrystusowe. Tymczasem już w okresie patrystycznym rozpoczyna się wysuwanie na pierwszy plan treści wiary. O ile więc początkowo uwagę skupia na sobie *ides qua creditur*, o tyle później coraz więcej akcentuje się *fides quae creditur*. Stopniowo akt wiary ukazuje się przede wszystkim jako funkcja oznaczająca wykonywana przez intelekt spekulatywny, ponieważ przedmiotem wiary jest prawda. Zaszeregowanie aktu wiary w ramy psychologicznego chematu poznawania, zarysowanego przez Arystotelesa, przez swą jednostronność zaciążyło nad rozumieniem wiary w czasach późniejszych. Także uchwały I Soboru Watykańskiego wykazują uprzywilejowanie intelektualistycznej koncepcji aktu wiary przy jednoczesnym upośledzeniu jej aspektu woliowego.

Powodem jałowości wysiłków analizowania aktu wiary było pobieżne raktowanie wypowiedzi Pisma św. w tej kwestii. Dopiero w ostatnich latach odjęto trud dotarcia do treści Pisma św. bez posługiwania się apriorycznymi założeniami rozbieżnych systemów. Tymczasem zdaniem autora z Nowego Testamentu wynika, że wiara polega na uznaniu Boga ujawniającego się w Jezusie i „oparciu” się o tego Boga. Bóg zbliżył się do ludzi w osobie Jezusa i w Nim objawił siebie oraz swą łaskę tak, że zbawienie znajduje